

ta kirjan keskeisistä käsitteistä, jotka palvelevat hyvin lukijaa. Lisäksi kirjan taulukot ja kuvat ovat selkeitä, ja lisäävät lukijan ymmärrystä aiheesta. Kirja on helpopolukuinen, mutta teksti on hieman luettelomaista varsinkin luvuissa, joissa tuodaan empiirisiä tutkimuksia esiin. Kirjaan olisi voinut myös tiivistää lukijalle taulukoiden muodossa empiiriset tutkimustulokset isovanhempien ja muiden sukulaisten vaikutuksista lasten hyvinvointiin.

Evoluutiotieteen näkökulmasta ihmiselle on kehittynyt luonnonvalinnan ja seksuaalivalinnan kautta erilaisia geneettisiä sopeutumia, jotka vaikuttavat ihmisen käyttäytymiseen. Kirjan erityisenä ansiona voidaan pitää sitä, että siinä tuodaan esiin ihmisen geneettiset taipumukset käytöksen selittäjänä ja myös se, että eri sosioekonomisissa ympäristöissä geneettiset taipumukset vaihtelevat. Esimerkiksi ympäristöt, joissa yksilöillä on suuremmat valinnan mahdollisuudet, johtavat geneettisten taipumusten korostamiseen – ei vähenemiseen – niin kuin eräät sosiologian teoreetikot ovat väittäneet.

Koska kirjassa otetaan huomioon sekä ihmisen sisäsyntyiset taipumukset että sosiaalinen ympäristö, joissa taipumukset muokkaantuvat, kirja ei haittaudu geneettiseen, saati kult-

tuuriseen deterministisyyteen. Selitysmalli, jossa ihmislajin evolutiiviset sopeumat on otettu huomioon, on ollut pitkään marginaalisessa asemassa sosiaalitieteellisissä ja varsinkin sosiologisissa tutkimuksissa, vaikka ylisukupolvisten suhteiden tutkimuksessa evolutiivinen ajattelu onkin lisääntynyt viime vuosina. Kirja on erittäin tervetullut ja raikas tuulahdus uusia ajatuksia välillä niin ummehuneeseen sosiaalitieteelliseen keskusteluun sosiaalisen (perhe)ympäristön vaikutuksista. Kirjaa voi suositella avartamaan tieteellistä maailmankuvaa niin sosiaalitieteiden tutkijoille kuin opiskelijoillekin.

Hannu Lehti

Syventyneet kuilut, monisyiset mekanismit

Hannu Lahtinen:
Socioeconomic differences in electoral participation. Insights from the Finnish administrative registers. Helsinki: University of Helsinki, 2019, 83 s.
ISBN 978-951-51-3406-6

Hannu Lahtisen väitöskirja *Socioeconomic differences in electoral participation. Insights from the Finnish administrative registers* on kattava tutkimus äänestysaktiivisuuden eriar-

voistumisen kuiluista 2000-luvun Suomessa. Väitöskirja on julkaistu aikana, jolloin kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on keskusteltu jo parin viime vuosikymmenen ajan vilkkaasti yhteiskuntaluokkien merkityksen heikkenemisestä ja jopa niiden kuolemasta. Lisäksi luokkaäänestämistä eli äänestäjän yhteiskuntaluokan vaikutusta puoluevalintaan mittaavissa tutkimuksissa luokkaäänestämisen trendi on länsimaisissa demokratioissa ollut lähes poikkeuksetta koko 2000-luvun ajan laskeva.

Lahtinen tarkastelee väitöstutkimuksessaan yhteiskunnallisen eriarvoistumisen vaikutusta kansalaisten äänestysaktiivisuuteen Suomessa. Tutkimuksessa analysoidaan erilaisten eriarvoisuuden kytköksissä olevien sosioekonomisten indikaattoreiden, kuten ammattiryhmän, koulutuksen ja tulotason, vaikutusta äänestysaktiivisuuteen. Tämän lisäksi tutkimuksessa otetaan askel taaksepäin ja etsitään tekijöitä, jotka selittävät osallistumiseröjä ja etenkin niiden syntyä. Lahtisen väitöstutkimuksen keskeinen tulos on, että sosioekonomiset erot äänestysaktiivisuudessa ovat kasvaneet Suomessa 2000-luvulla. Tulosten mukaan osallistumisen kuilut eri yhteiskuntaryhmien välillä ovat suomalaisessa yhteiskunnassa syventyneet.

Erityismaininnan ansaitsevat tutkimuksessa käytetyt aineistot, jotka koostuvat kansalaisyhteiskunnan rekisteriaineistoista, joita yhdistetään väitöskirjan artikkeleissa kansallisiin kyselytutkimusaineistoihin. Kansalliseen äänioikeusrekisteriin perustuvat rekisteriaineistot ovat niin edustavia, että Lahtisen tutkimuksen tuloksiin on syytä suhtautua erityisellä vakavuudella. Väitöstutkimuksen neljässä vertaisarvioidussa artikkelissa sovelletaan monipuolisesti tilastollisia menetelmiä, joilla mallinnetaan tutkimusongelmaa taitavasti.

Usein yhden tutkimusongelman ratkaiseminen synnyttää uusia jatkotutkimusideoita, eikä Lahtisen väitöstutkimus ole tässä suhteessa poikkeus. Lähestyn Lahtisen väitöskirjan tutkimustuloksia kahdesta eri näkökulmasta. Ensimmäinen näkökulmani keskittyy poliittisen kiinnittymisen mittareihin, jotka Lahtinen itsekin nostaa esille johtopäätösluvussa. Toinen näkökulmani keskittyy sen sijaan luokkasuhteiden ja sen avaamiseen uudenlaisiin tapoihin mitata yhteiskuntaluokan vaikutusta kansalaisten poliittiseen osallistumiseen.

Lahtinen lähestyy osallistumisen eriarvoistumista hyvin selkeästi objektiivisin mittarein, jotka ovat kansalaisista itses-

tään riippumattomia. Näiden mittareiden yhteyttä selitettävään muuttujaan, äänestysaktiivisuuteen, mallinnetaan ja mitataan Lahtisen tutkimuksessa kattavasti ja perusteellisesti. Tulokset herättävät aikaisemman tutkimuksen valossa jatkotutkimuskysymyksiä mahdollisista latenteista muuttujista ja mekanismeista, joita selittävien ja selitettävän muuttujan välillä mahdollisesti piilee.

Lahtisen tulokulma tutkimusaiheeseen on selkeä. Aikaisemat tutkimukset ovat tuoneet esiin, että matalamman sosioekonomisen aseman omaavien perheiden lapset kiinnittyvät heikommin yhteiskuntaan ja osallistuvat harvemmin politiikkaan kuin ne lapset, jotka ovat kasvaneet korkeamman sosioekonomisen aseman omaavissa perheissä. Tätä yhtälöä myös Lahtisen tutkimus alleviivaa tehokkaasti. Yhtälö perustuu pitkälti havaintoon, jonka mukaan korkeammassa sosioekonomisessa asemassa olevat kansalaiset ovat todennäköisimmin itsekin poliittisesti ja yhteiskunnallisesti aktiivisia. Näin ollen voidaan pitää todennäköisenä, että heidän lapsistaankin kasvaa poliittisesti ja yhteiskunnallisesti aktiivisia kansalaisia.

Perhesosialisaatiotutkimuksen kaksi ylitse muiden nousevaa teoriaa, sosiaalisen oppimisen

teoria (*social learning theory*) ja vanhempien yhteiskunnallisen aseman siirtymistä korostava teoria (*status transmission theory*), ovat vahvasti läsnä myös Lahtisen tutkimuksessa. Etenkin yhteiskunnallisen aseman siirtymistä korostava teoria korostuu Lahtisen tutkimustuloksissa, jotka indikoivat vanhempien koulutustason vahvasta selitysvoimasta. Vaikka teoriat eroavat toisistaan etenkin niiden painottamien sosialisatiomekanismien osalta, löytyy niiden molempien taustalta yksi selkeä yhteinen nimittäjä: koulutus.

Erityisesti sosiaalisen oppimisen teoria korostaa, että korkeasti koulutettujen vanhempien lapset kasvavat ympäristössä, jossa he omaksuvat vanhemmiltaan keskiarvoa aktiivisemmän yhteiskunnallisen osallistumisen mallin. Lisäksi nimenomaan korkea koulutuksen taso tehostaa yhteiskunnallisen aktiivisuuden siirtymistä sukupolvelta toiselle. Teorian kehittäjän Albert Banduran mukaan sosiaaliseen oppimisen mekanismeihin liittyy läheisesti myös minäpystyvyyden (*self-efficacy*) käsite, jolla viitataan yksilön luottamukseen ja uskoon siitä, että hän selviytyy erilaisista tilanteista ja pystyy toimimaan vaaditulla tavalla. Korkeamman sosioekonomisen aseman omaavien perheiden lapsilla on havaittu

olevan keskimäärin korkeampi minäpystyvyyden taso kuin matalammassa sosioekonomisessa asemassa olevien perheiden lapsilla. Tämä johtunee pitkälti heidän sosiaalisesta ympäristöstänsä, joka on ollut avoin, joustava ja kannustava.

Minäpystyvyyttä voidaan pitää yhtenä mahdollisena latenttina muuttujana, joka piilee Lahtisen tutkimustuloksissa. Korkeaan minäpystyvyyteen liitettävät ominaisuudet ovat suoraa yhteydessä kansalaisten tuntemuksiin siitä, miten hyvin he kokevat voivansa vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin tai vastaavasti itse ymmärtävänsä niitä, eli heidän ulkoiseen ja sisäiseen kansalaispätevyyteensä. Lahtisen tutkimustulokset motivoivat tutkijoita kiinnittämään tulevaisuudessa enemmän huomiota kansalaispätevyyden kaltaisiin välillisiin muuttujiin mitatessaan eroja osallistumisessa.

Vallitsevasta trendistä huolimatta osa tutkijoista on alkanut suhtautua varovaisemmin väitteisiin sekä yhteiskuntaluokkien merkityksen heikkenemistä että luokkaäänestämisen laskevasta trendistä kehittämällä uudenlaisia tapoja käsitteellistä ja mitata kansalaisten luokkasemaa. Uusien mittaustapojen keskiössä ovat olleet subjektiiviset luokkamittarit, joilla pyritään huomioimaan mittauksen

kohde, kansalainen, ja selvittämään, miten kansalaiset näkevät itsensä ja paikkansa osana yhteiskunnan luokkarakennetta. Luokkasamastumisen on katsottu mahdollistavan luokkaäänestämisen mekanismien perusteellisemmän tarkastelun, ja sillä mitattuna luokkaäänestäminen ei ole viime vuosikymmenten aikana vähentynyt vaan päinvastoin lisääntynyt. Luokkasamastumista tarkastelleissa tutkimuksissa on havaittu, että etenkin objektiivisen luokkaseman ja luokkasamastumisen välinen yhtenevyys tai vaihtoehtoisesti ristiriitaisuus vaikuttavat kansalaisen poliittiseen osallistumiseen ja asenteisiin.

Samastumista muuhun kuin omaa objektiivista luokkasemaa vastaavaan luokkaan on selitetty ristiriitaisilla luokkasignaaleilla, joita kansalaiset voivat saada esimerkiksi puolisoltaan, lapsuudenkodistaan tai omasta ystävä- ja tuttavapiiristään. Puolison korkean koulutuksen on havaittu vaikuttavan kansalaisten äänestysaktiivisuuteen myönteisesti. Tulosta voidaan pitää suomalaisen yhteiskunnan kontekstissa jokseenkin kaksipiippuisena, sillä vaikka ihmisten parituminen yli luokkarajojen on jatkuvassa kasvussa, yhden hengen ruokakuntia on Suomessa enemmän kuin koskaan aiemmin. Sekä subjektiiviset luokkamittarit

että ristiriitaiset luokkasignaalit tuovat Lahtisen tutkimusasetelmaan sivujuonen, joka saattaa muodostua tulevaisuuden tutkimuksissa entistä ajankohtaisemmaksi. Lahtisen tutkimus tulee kuitenkin epäilemättä olemaan lähtöasetelmana tällaisille jatkotutkimuksille, sillä vaikka sosioekonomista asemaa mitattaisiinkin erilaisin mittarein, olisivat Lahtisen havaitsemat trendit vaaliosallistumisessa siitä huolimatta toistettavissa.

Lahtisen väitöstutkimuksen tulokset piirtävät tärkeän kuvan suomalaisen edustuksellisen demokratian nykytilasta. Eriytyisesti tulosten vahvistama havainto eriarvoisuuden ylisukupolvisuudesta kertoo siitä, ettei kuiluja voida kaventaa yhdessä yössä. Yhteiskunnan eriarvoistumiskehityksen jatkuessa kasvaa huoli laaja-alaisesta demokratian heikkenemisestä ja yhteiskunnan ulkopuolelle liukuvien kansalaisten jatkuvasti kasvavasta määrästä. Lahtisen tutkimus ja sen herättämät jatkotutkimuskysymykset osoittavat, että eriarvoistumisen kuilut ovat monisyisiä. Ne voivat linkittyä toisiinsa ja syventyä elämän aikana. Tämän lisäksi niillä on kansalaisten elämässä pitkäkantoisia seurauksia. Yksilön elämänkaareissa on kuitenkin erotettavissa selkeitä murroskohtia, joissa eriarvoistumiskehitys voidaan katkaista tai

sen kehitystä voidaan ennalta-ehkäistä. Lisäksi on ilmiselvää, että eriarvoistumismekanismeja on tulevina vuosina tutkittava vielä yksityiskohtaisemmin ja monitieteellisemmin.

Aino Tiihonen

Suomalainen lähiö 2010-luvulla

Lotta Junnilainen: Lähiökylä: Tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta. Tampere: Vastapaino, 2019, 343 s. ISBN 978-951-768-703-4

Lotta Junnilaisen väitöskirja pureutuu yhteen suomalaisen hyvinvointivaltion keskeisimmistä ongelmakohtista – sosiaaliseen eriarvoisuuteen. Kirja on perusteellinen etnografinen kuvaus kahden suomalaisen 1960-luvulla rakennetun ”työläislähiön” arjesta 2010-luvulla. Junnilainen katsoo tutkimuskohteitaan Hallakumpua ja Routalaa luokan ja paikan teoreettisten viitekehysten läpi.

Luokka on Lotta Junnilaisen keskeinen teoreettinen työkalu, jonka kautta hän hahmottaa tutkimuslähiöitään. Hallakumpu ja Routala ovat alunperin 1960-luvulla olleet työläislähiöitä, mutta pelkästään työväenluokkaisuus ei enää nykypäivänä kuvaa näitä

lähiöitä. Voidaankin ajatella, että 1960-luvulta alkanut voimakas hyvinvointivaltion rakentamisprosessi on purkanut luokkakäsitteen olemassaoloa suomalaisessa hyvinvointivaltiossa, vaikka luokka edelleen on läsnä erityisesti sosiologisessa tutkimuksessa. Junnilainen toteaa kirjansa yhteenvedossa, että vaikka suomalaisessa yhteiskunnassa keskustellaankin jatkuvasti enemmän eriarvoistumisen lisääntymisestä, luokan sijaan keskeisiä käsitteitä ovat köyhyys, huono-osaisuus ja syrjäytyminen. Hän jatkaa Harri Melinin Sosiologia-lehdessä vuonna 2009 julkaistuun virkaanastujaisesityksensä viitaten, että ehkä yhteiskuntaluokan käsite on Suomessa niin latautunut, että siitä puhumista on pidetty jokseenkin sopimattomana. Asian voin nähdä näinkin, mutta hyvinvointivaltion näkökulmasta asiaa voi tarkastella myös niin, että 1960-luvulta alkanut universaalien hyvinvointivaltion laajentuminen on häivyttänyt luokan merkityksen arjen ja selviytymisen toimintarakenteena.

Suomessa luokka ei enää 1960-luvun jälkeen määritellyt yksilön tai perheen varallisuutta ja toimeentuloa. Luokka oli hyvinvointivaltion rakentamisen myötä tärkeä lähinnä symbolisessa mielessä, eräänlaisena erottautumisen keinona. Käytännön arkea luokka ei hyvinvointivaltion kukoistuksen aikaan, ainakaan

kaikilta osin, vastannut. Tällä hetkelläkin elämme tilanteessa, jossa köyhyys ja syrjäytyminen voivat lopulta kohdata kenet tahansa. Huono-osaisuus tai menestyminen eivät ole Suomessa pelkästään luokkasidonnaisia, eikä luokka enää edes ole keskeisin taustatekijä yksilön tai perheen huono-osaisuudessa. Junnilainen kuitenkin lähtee tutkimuksessaan tarkastelemaan Hallakumpua ja Routalaa työväenluokkaisuuden kautta ja onnistuu tutkimuksensa toteutuksessa hyvin, vaikka luokan, hyvinvointivaltion ja sosiaalisen eriarvoisuuden välistä suhdetta olisi voinut pohtia laajemminkin.

Paikka sekä erityisesti paikan ja luokan välinen suhde ovat keskeisiä Junnilaisen tutkimuksen kannalta. Hän tarkastelee paikkaa kiinnittymisen, kiinnittymättömyyden ja sosiaalisen elämän merkityksellisyyden näkökulmista. Paikan ja luokan sekä sosiaalisen eriarvoisuuden välinen suhde on hänelle keskeinen. Junnilainen kertoo seuraavansa Chicagon koulukunnan perinnettä, joka korostaa sosiaalisten suhteiden kiinteää yhteyttä paikkaan, mutta joka samaan aikaan haluaa myös välttää liikaa kiinnittymistä siihen lähtökohtaan, jossa tilan ja paikan oletetaan määräävän sosiaalisia prosesseja. Tutkimuksessa paikka nähdään joka tapauksessa keskeisenä osana sosiaalista elämää, ja tutkimuslähiöt paik-